

Оксана Барліт,

завідувач кафедри теорії та методики виховання КЗ «ЗОІППО» ЗОР, кандидат педагогічних наук, доцент

Антон Барліт,

студент Запорізького національного університету

НЕОБХІДНІСТЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ ЕФЕКТИВНОЇ ПРОТИДІЇ БУЛІНГУ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Повноцінний розвиток і реалізація індивідуальних можливостей, здібностей дитини в навчальних закладах можливі тільки в певних умовах.

Ключове місце серед них посідає якість міжособистісного спілкування та психологічної безпеки в освітньому середовищі. У свою чергу, психологічна безпека освітнього середовища виражається в захищеності від насильства у взаєминах для всіх учасників навчально-виховного процесу.

Але сучасний життєвий контекст не виключає явище насильства з процесів навчання та виховання. На жаль, навчальні заклади не тільки відіграють важливу роль у житті дітей як середовище основної соціалізації, а й є місцем, де вони досить часто зазнають насильства [1].

Насильство в освітньому середовищі може мати як поодинокий, так і регулярний, тривалий характер і мати фізичну або психологічну форму [2, с. 35]. Найбільш точно відображає насильство тривалого характеру в освітньому середовищі «булінг».

Булінг – це фізичне або психологічне насильство тривалого характеру, спрямоване від однієї людини (групи осіб) на іншу людину (групу осіб) [1].

Відповідно до наказу Департаменту освіти і науки Запорізької облдержадміністрації протягом березня – квітня 2015 р. співробітники КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» ЗОР у КВНЗ «Запорізький педагогічний коледж» ЗОР провели місячник громадсько-правових знань, метою якого стало формування в майбутніх педагогів позитивного образу права як державного інституту; підвищення рівня правової культури учасників освітнього простору як складової їх громадянської компетентності з метою повноцінного виховання громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, виховання почуття важливості прав дитини та людини; окреслення соціально-педагогічної та психологічної проблеми булінгу в освітньому середовищі, яка є однією із головних проблем системи освіти у

формуванні громадянина України, здатного до свідомого суспільного вибору.

Для студентів, серед іншого, було проведено лекції, тренінги, групові дискусії з проблеми булінгу, а також анкетування з означеної проблеми.

Анкетування мало на меті з'ясувати, чи зазнавали булінгу учні коледжу в той час, коли вони були дітьми (тобто в їх шкільні роки), що та як

відбувалося в них, які форми мало шкільне насильство (якщо воно було), які шляхи його подолання вони можуть запропонувати.

Анкета для студентів коледжу містила 25 запитань за двома блоками.

Перший блок мав з'ясувати наявність, види та ступінь поширення шкільного булінгу серед учнів у школі.

У відповіді на відкриті запитання (другого блоку) студентам пропонували висловити свою думку про те, що можна зробити в школі для покращення стосунків між учнями.

100% опитаних визнали, що стикалися із шкільним булінгом у свої шкільні роки. Більш ніж половина з опитаних (60%) визнали, що досить часто їхні однокласники проявляли насилля, агресію у своїх взаєминах; 20% вважають, що це було іноді; 20% вважають, що це було постійно, причому ображали та страждали як хлопці, так і дівчата. На запитання «Які види насильства були найбільш поширеними серед учнів?» отримано такі відповіді: «умисні поштовхи, удари, стусани, словесні образи або погрози, залякування, обзивання, поширення образливих чуток, ізоляція, вимагання грошей, крадіжка, ховання особистих речей». Викликає занепокоєння той факт, що більшість студентів, коли були школярами, не знали, до кого можна звернутися за допомогою в навчальному закладі, якщо допомога була потрібна. Лише 6% зверталися до класного керівника чи вчителя, та жоден не звернувся до шкільного психолога. Навіть ті, хто звернувся за допомогою, визнають їх бездіяльність (4%) або наголошують, що після цього стало ще гірше.

Аналізуючи відповіді студентів, треба звернути увагу на те, що досить часто діти вигадували причини не відвідувати школу (5%), боялися взагалі виходити з дому (3%). Відповіді на запитання «Де, на твою думку, найчастіше відбуваються насильство, знущання, агресія, цькування?» з'ясували найбільш небезпечні місця стосовно насильства в школі. Більшість респондентів стверджують, що найбільш небезпечними були класні кімнати, туалетні кімнати, коридори, їдальня та спортивний майданчик. Також із проявами булінгу діти часто зустрічалися по дорозі в школу або зі школи.

На запитання «Як Ви вважаєте, чи знали педагоги про існування булінгу серед дітей?» студенти відповіли наступним чином: «так» – 70%, «ні» – 10%, 20% не визначилися з відповіддю.

На запитання «Як Ви вважаєте, чи потрібно щось змінювати в організації життєдіяльності навчального закладу, щоб вирішити

проблему булінгу?» 100% студентів наголошують на тому, що зміни обов'язково потрібні, і вони готові ці зміни запроваджувати, коли прийдуть у школу в якості вчителя.

На запитання «Як Ви вважаєте, чи вплинуло ваше зіткнення з таким явищем, як «шкільний булінг», на ваше подальше життя?» 90% студентів відповіли «так».

Підсумовуючи відповіді студентів коледжу, можна зробити висновок, що булінг, тобто фізичне або психологічне насильство тривалого характеру, що спрямоване від однієї людини (групи осіб) на іншу (групу осіб) в освітньому середовищі мав місце в той час, коли студенти були ще школярами.

Результати опитування також свідчать про недостатню поінформованість педагогів про причини та форми булінгу в шкільному середовищі. Існує гостра потреба застосування психологічної та педагогічної теорії та практики в подальшому вивченні його форм і причин, психологічних характеристик учасників, впровадження інноваційних форм і методів вирішення цієї проблеми.

Результати теоретичного аналізу та практичного дослідження соціально-педагогічної проблеми булінгу свідчать про недостатню обізнаність педагогів про причини та форми булінгу в освітньому середовищі. Наголошуємо на необхідності впровадження інноваційних форм і методів вирішення цієї проблеми.

Вважаємо, що при підготовці майбутніх педагогів виникає необхідність забезпечити студентів базовими теоретичними знаннями з проблеми шкільного булінгу, формування вмінь і навичок, що мають професійну спрямованість з організації виховної роботи в умовах виникнення булінгу в шкільних колективах.

Список використаних джерел

1. Барліт О. О. Шкільний булінг в сучасному освітньому середовищі / О. О. Барліт, А. Ю. Барліт // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Бердянськ : БДПУ. – 2015. – Вип. 1. – С. 6–10.

2. Баева И. А. Психологическая безопасность в образовании / И. А. Баева. – Санкт-Петербург, 2002. – 271 с.

3. Olweus Bullying Prevention Program (2003) [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.clemson.edu/olweus>.

4. Safe to Learn: embedding anti-bullying work in schools Department for Children, Schools and Families (DCSF) guidance [Electronic resource]. – 2007. – P. 64. – Mode of access: <http://www.anti-bullyingalliance.org.uk/media/7486/safe-tolearn.pdf>.

